

De Dødes Rige som politisk samtidsroman

– med særlig vægt på Enslev-skikkelsen¹

TORBEN KROGH

Som politisk roman er *De Dødes Rige* en fortælling om rå magtudøvelse, forfølgelse, manipulation, fejhed og forstillelse. Men det er også en beretning om stærke meningsbrydninger, kampen om anskuelser og politiske holdninger.

Dog er det et gennemgående træk, at hæderlige og ordentlige mennesker enten holder sig på afstand eller direkte forkaster den politiske gerning. Bertha Abildgaard fremstår i den forbindelse som et sympatisk symbol på en svunden tids ideale forestillinger om politikens betydning. I den bedste mening opsøger hun Tyge Enslev i et forsøg på at skabe forsoning mellem ham og hans efterfølger som konseilspræsident, Tyrstrup. Men hun bliver afvist. Og Torben Dihmer, der af mange var udset til at blive partiets næste store leder, lader Pontoppidan gennemgå en udvikling, så han hen imod slutningen af sit liv sætter ord på den totale lede ved politik.

Enslev, derimod, fremstår som en mere tvetydig skikkelse – i politisk forstand. Han har i sine yngre dage været den store fornyer og leder. Men som vi møder ham her, kan det være vanskeligt at skille smålige personlige motiver fra forbitrelsen over at se et politisk livsværk lagt i grus af mennesker, der i enhver henseende er ham underlegne.

Pontoppidan anlægger med andre ord et temmelig misantropisk syn på den politiske metier. Men samtidig er der en mere tidsbestemt pessimisme. Engang – da kampen gjaldt det folkelige selvstyre imod den overklasse, der havde rødder i enevælden – da havde der været mening og retning i den politiske gerning. Nu var politikken degenereret til at blive drevet frem af personlige magtkampe, dikteret af forfølgelse, nid og nag. Personificeringen af denne udvikling er Tyge Enslev.

Forfatterens blanding af foragt og mistro over for de politiske aktører forhindrer imidlertid ikke, at skildringen af deres kampe og magtspil er præget af dyb indsigt.

1. Dette foredrag holdt redaktør Torben Krogh på Pontoppidan Selskabets sommermøde i august 2003. Han betegner heri *De Dødes Rige* som “den bedste politiske samtidsroman, der nogensinde er skrevet på dansk”. Foredraget er bogtrykt i Flemming Behrendt (red.): *Undergangens angst – De Dødes Rige*, 2004, s. 46-55. Det genoptrykkes her med tilladelse af Leila Krogh og Flemming Behrendt.

Selv helt perifere personer står skarpt tegnet som repræsentanter for forskellige politikertyper. Et højdepunkt i den forbindelse er beretningen om mødet mellem Enslevs modstandere, hvor Tyrstrup må give dem meddelelsen om, at den gamle leder ikke blot er trådt tilbage som æresformand, men også har meldt sig helt ud af partiet. Her møder vi den opblæste selvoptagethed i skikkelse af den nyudnævnte kultusminister, provst Broberg, vi møder den ungdommelige ambition i højskoleforstander Aleksandersen, den feje intrigemager i Gjørup, der engang var både kampfælle og rival i forhold til Enslev, den selvsmagende ordgyder i form af rektor Bohse og den lidt enfoldige medløber i skikkelse af lærer Tanning, der altid er god for at finde en anledning til at udbringe et trefoldigt leve for fædrelandet.

På tilsvarende vis er skildringen af den politiske magtkamp, der munder ud i Enslevs nærmest selvvalgte nederlag, forlenet med en høj grad af troværdighed. Linierne bliver trukket fra kampen om opstillingerne ude i landet til debatterne i Folketinget, fra avisernes rolle i den offentlige politiske kamp til de rævekager, der bliver bagt bag de politiske ledeses lukkede døre.

IKKE "HISTORISK"

Pontoppidans helt mesterlige greb består imidlertid i, at han får etableret et sæt af politiske omstændigheder, der virker både troværdige og genkendelige. Men kendsgerningen er jo, at det politiske Danmark, der skildres i *De Dødes Rige*, aldrig har eksisteret. Alligevel fremstår det med en realismens kraft, som var det hentet direkte ud af virkeligheden. På enestående vis har han sammenstykket en række elementer, der hører forskellige årtier til i epoken fra den sene forfatningskamp til den tidlige parlamentarisme.

Men hvor er vi egentlig i landets politiske historie? Sammenholder vi romanen med de faktiske forhold, er det muligt at give et omtrentligt svar. Men heller ikke mere.

Helt klart befinder vi os i de første år, efter at forfatningskampen er ført til definitiv sejr. Det store folkelige parti, hvilket vil sige Venstre, sidder solidt på magten og vælgerflertallet. Da vi får at vide, at Enslev var med i den første frie regering, at han dernæst er regeringschef i nogle år, og at han på tidspunktet for sin indtræden i romanen har været halvvejs ude af politik i et par år, må vi konstatere, at vi er mere end nogle få år fra systemskiftet i 1901.

Men på det tidspunkt så det politiske Danmark noget anderledes ud end det, Pontoppidan beskriver. Den første konseilspræsident efter systemskiftet havde været professor J.H. Deuntzer, der som fremtrædende jurist og bestyrelsesmedlem i ØK var acceptabel for kong Christian den Niende. Den politiske magthaver var imidlertid J.C. Christensen, der stod som den ubestridte leder af det store Venstrereformparti. Fra sin post som kultusminister arbejdede han ihærdigt for at undergrave Deuntzer med det formål selv at komme i spidsen for regeringen. Hans mest ihærdige støtte var justitsminister P.A. Alberti, og i 1905 kunne de sætte kronen på værket. J.C. Christensen blev konseilspræsident.

Undervejs havde han og Alberti imidlertid lagt sig så stærkt ud med Viggo Hørups politiske arvtagere, at disse havde besluttet at bryde ud og stifte Det Radikale Venstre. Det hindrede dog ikke J.C. Christensen i at dominere dansk politik i de følgende år, indtil han i kraft af Albertis gigantiske bedragerisag i 1908 blev tvunget til at gå af. Derefter fulgte et år, hvor Venstrereformpartiet forgæves forsøgte at opnå en langsigtet ordening på det, der blev kaldt forsvarssagen. Det lykkedes først, da Hørups gamle kampfælle, grev Ludvig Holstein-Ledreborg, for en kort bemærkning i 1909 overtog regeringsledelsen. Efter ham fik landet så sin første radikale regering med C.Th. Zahle som leder, men den sad kun et års tid, indtil Venstre atter overtog magten under ledelse af Klaus Berntsen. Tre år senere kom Zahle og de radikale tilbage. Men da var de første del af *De Dødes Rige* allerede begyndt at udkomme.

Som det fremgår af denne korte skitse, etablerede Pontoppidan en anden politisk-parlamentarisk ramme end den, der rent faktisk eksisterede i de år, han skrev sin "Fortælling-kres" om *Torben og Jytte*, *Storeholt*, *Toldere og Syndere*, *Enslevs Død* og *Fausingholm*. Den politiske kamp, der hos ham står i fokus, er en anden end den, der rent faktisk udspandt sig i århundredets første årti.

TROVÆRDIG SKUFFELSE

Det samme gælder det hovedtema, han har valgt for denne kamp. Præsternes magt og indflydelse i det politiske liv var ikke et emne, der kunne optage sindene i en tid, da den politiske råddenskab først og fremmest blev symboliseret ved Alberti-sagen, og hvor den vigtigste enkeltsag igennem lang tid var spørgsmålet om de militære udgifter og deres anvendelse.

Det valg, Pontoppidan har truffet, er i stedet at tage træk fra de forrige årtiers forfatningskamp og transplantere dem til tiden efter systemskiftet. Dog vil det nok være vanskeligt at finde nogen periode, selv af kortere varighed, hvor forbindelsen mellem præsteskrabet og det politiske liv spillede så fremtrædende en rolle, som den gør i *De Dødes Rige*. Nok var der blandt de stridende Venstre-grupper en hård kamp mellem grundtvigianerne og deres modstandere, men kun få af de politisk aktive grundtvigianere kom fra præstegårdene.

Når der alligevel er en høj grad af genkendelighed i Pontoppidans skildring, skyldes det – som allerede nævnt – de mesterlige personschildringer, der har lånt træk fra en række af samtidens politikere og andre kendte personer. Men det er kun en del af forklaringen. Selv om den politiske ramme i betydelig grad er en historisk fiktion, fremtræder den ikke desto mindre som troværdig. Et nøgleord i den forbindelse er "skuffelse". Sejren i forfatningskampen gav ikke de resultater, som parlamentarismens forkæmpere havde forestillet sig.

Det begyndte allerede i 90'erne, da det moderate Venstre under ledelse af Frede Bojsen indgik forlig med provisorieregeringen under J.B.S. Estrup. Det betød afslutningen på de tilstande, hvor en Højre-mindretalsregering selv tog af statskassen uden bevillinger fra Folketinget, men i stedet henviste til sine egne,

provisoriske love. Derimod blev princippet om, at regeringen skulle udspringe af Folketingets flertal, ikke anerkendt. Andre – om end svagere – Højre-ledere afløste Estrup som konseilspræsidenter.

Den folkelige skuffelse var stor, og de moderate blev straffet hårdt af vælgerne. Den efterfølgende dannelse af det store Venstrereformparti, der vandt absolut flertal, kunne give nye forhåbninger. Men også de blev skuffet, da regeringsmagten først var vundet. Nærmest symbolsk nåede en dødsmærket Hørup kun at være med i nogle få måneder i Deuntzers første regering.

VIGGO HØRUP

Viggo Hørup var altså ikke blandt de levende i den epoke, der er rammen om de samtidige skildringer i romanen. Alligevel er det ofte blevet sagt og skrevet, at Pontoppidan i sin Enslev-figur har hentet kraftig inspiration fra Hørup. Men kunne sige, at han foretog det kunstgreb, at han lod Hørup leve videre ud over de 61 år, der blev ham tilmålt, og placerede ham som den centrale politiske skikkelse i det følgende årti.

Men i den udlægning ligger der – efter min læsning – en sandhed med så store modifikationer, at den ganske enkelt *ikke* er sand. Eller sagt lidt mindre bombastisk: Hvis man i romanen læser Hørup, hvor der står Enslev, bevæger man sig ud på et vildspor.

Når forestillingen om, at Enslev i betydeligt omfang er modelleret over Hørup, ikke desto mindre har haft en betydelig udbredelse, skyldes det naturligvis, at der er en del ubestridelige lighedspunkter. Pontoppidan kendte Hørup ganske godt. Han hørte i nogle år til blandt de højest betalte bidragydere til det nystartede *Politiken*, og selv om ingen af dem var selskabsmennesker, færdedes de i de samme kredse. Pontoppidan har med andre ord haft en ikke ubetydelig viden om Hørups fortid, liv og væremåde.

Men allerede i skildringen af den familiære baggrund er der væsentlige forskelle. Hvor Enslev er søn af enspænderen Søren Smed fra det sydlige Jylland, var Hørup søn af en vellidt skoleleder i Torpmagle på Halsnæs. Hans mor var søster til kirurgen, den senere professor A.G. Drachmann – og Viggo havde altså Holger Drachmann som en yngre fætter.

Forskellen i den sociale baggrund er med andre ord tydelig. Men Pontoppidan lader Enslev få oplevelser af samme karakter som dem, Hørup havde i den svære tid som ung provinsstudent i København. Om Enslev hedder det, at han havde levet den fattige bondestudents ensomme og glædesløse liv i hovedstaden. Han blev sig helt bevidst som folkets søn, almuebarnet med det kvalte skrig af århundreders uhævnede undertrykkelse lydende i sjælen.

Hørup beskrev 20 år efter sin skolegang i von Westens Institut – i et privat brev – hvordan det havde været i den første tid. Han følte, at han pludselig kom ind mellem 30 fjender. Han var en meget venneløs dreng, og han skriver, at han

var gået aldeles til grunde i sygelige had- og hævnplaner, hvis ikke han var sluppet bort i tide.

Enslev havde skrevet digte i sine unge dage. Det samme gjorde Hørup. Men hvor Enslevs var satiriske og blev offentliggjort, var Hørups meget alvorlige – og kun til skrivebordsskuffen eller til brug i breve til de allernærmeste. Enslev gifter sig med en kvinde, der er ældre end han. Det samme gjorde Hørup. Men hvor Enslevs kone forsvinder ud af historien, var Hørup gift med den samme, fem år ældre, kusine Emma indtil sin død.

Det betød dog ikke, at hun var hans livs kærlighed. Det var en anden kusine, Henriette Steen, som han stod nærmere end noget andet menneske igennem 21 år, indtil hun døde, kun 52 år gammel, i 1894. Så det er jo en noget anden historie end Enslevs, der først mister en ung elskerinde, da hun begår selvmord i skam over det udenomsægteskabelige forhold, og siden lader sig tilbede af Fanny Evaldsen, der altid holder sig nær og efterhånden er det eneste menneske, han stoler på.

Enslev er ejer af et dagblad, Femte Juni, der minder ikke så lidt om *Politiken* i de første år efter århundredskiftet. Redaktør Samuelson har for eksempel umiskendelige ligheder med virkelighedens Henrik Cavling. Og som den mindst intolerante af Enslevs brødre konstaterer i sine refleksioner over Tyges liv, så ængstedes han ved tanken om, at broderen skulle have lukket sit hjerte for Kristus. Tyge selv udtalte sig aldrig offentligt om den slags ting. Men han var dog medansvarlig for, at Partiet havde søgt forbund med rige børsjøder og fritänkere for at støtte sin presse.

Her kan man – med Hørup i tankerne – drage paralleller til hans alliance med Edvard Brandes, der både var erklæret fritænker og havde gode forbindelser til det velstående jødiske borgerskab i København. Men samtidig er det rigtigt, at Hørup aldrig udtalte sig offentligt om den slags ting. Det lader Pontoppidan til gengæld Enslev gøre i rigt mål under den sidste, forbitrede politiske kamp imod præsteskabet.

Hørups tilbageholdenhed på dette felt kom tydeligt til udtryk, da han under forberedelserne til *Politikens* udgivelse gjorde det lysende klart for Brandes, at han ikke delte dennes stærke ønske om at gøre det til et erklæret fritænkerisk blad. Tværtimod hadede han dette ord – fritænkerisk.

KAMPEN MOD PRÆSTESKABET

I modsætning til Enslev gjorde Hørup det aldrig til en mærkesag at bekæmpe præsteskabet og kirken. Noget af de nærmeste, vi kommer i den forbindelse, er hans traditionelle nytårsartikel ved udgangen af 1892 – det år han havde tabt Køgekredsen til Alberti, og hvor hans del af Venstre i det hele taget var gået tilbage. Han skrev om den politiske forskydning, at den hang sammen med den sociale udjævning, der opadtil havde udvisket grænserne mellem den gamle overklasse og bønderne og gjort de rige, de dannede og de fornemme modtagelige for den betragtning, at bønder ikke er en almue, men til en vis grad de bedres ligemænd,

som det går an og er rimeligt at forholde sig til på nogenlunde lige vilkår. Men andre omstændigheder støder til, skrev han.

Den præstelige Indflydelse trak altid i Højres Ende af Tovet. Den trækker haardt i vore Dage, fordi den har sit Eget under Debat dybere ned i Folket, end det længe har været Tilfældet. Den indre Mission kyser sine forskræmte Sjæle om bag de Rigsdagsmænd, der lover at *arbejde for Jesus*, og den højre Side af Grundtvigianismen, der har sluttet Fred og Forbund med Missionen, trykker gennem Højskolerne og sine andre Kamppositioner endnu stærkere den Vej, som Landboaristokratiet allerede af andre Grunde var tilbøjelig til at prøve.²

Som det fremgår, lagde Hørup større vægt på ændringer i den socialt betingede bevidsthed end på det præstelige aspekt. Og det skal understreges, at dette er et af de meget få citater, der bare antydningssvis kan anvendes til at underbygge en forestilling om, at Pontoppidan på dette felt har hentet inspiration fra Hørup til Enslev-figuren. Hvor kampen imod præsteskabet er centralt for Enslev, var den et marginalt fænomen for Hørup.

Det fremgår bl.a. af en artikelserie, han indledte få dage efter den omtalte nytår-artikel. Baggrunden var planer om at opføre otte nye kirker i København, selv om mange af de eksisterende ikke ligefrem var overfyldte ved søndagens gudstjenester. Hørup valgte den form, at han under to forskellige mærker indledte en diskussion med sig selv om både de otte kirker og fritænkeres forhold til folkekirken. De artikler, der angiveligt var skrevet af en fritænker, fik det konservative *National-tidende* til at opfordre fritænkerne til at forlade folkekirken. Under overskriften "Efter Dem, Kære!" (og under mærket *Spidsborger*) svarede Hørup i en artikel, at han havde tænkt sig at blive. Og han gav denne begrundelse:

Når man ser den Hæftighed, hvormed den første Kristendom tilskyndede sine Tilhængere til at lide, forarge, søge Haan og Spot, Martyriet, endog Døden, bliver det indlysende, i hvilke Sindsstemninger det er, at Religionen har sin bedste Arbejdsmark. Men man forstaar da tillige, hvilken aandfuld Modvægt den menneskelige Kløgt har opfundet i Statskirken ved at forlene den religiøse Agitation med den højeste borgerlige Anseelse, med alle Rettænkendes Agtelse og med den ædle jordiske Interesse for Hjemmets Skønhed og Hygge, der blomstrer i et dannet og af verdslige Bekymringer uberørt Sind.

Alt dette opnaas i Statskirken og det naas desto fyldigere, jo rigeligere Kirkens Midler er.

[...]

Af alle disse Grunde elsker og agter jeg Statskirken, fordi den er det bedste Værn for os Fritænkere mod en overdreven og udskejjende religiøs Ophidselse.³

Som nævnt skal disse linier forstås ud fra den forudsætning, at Hørup her arbejdede med to forskellige signaturer. Det ville derfor være for vidtgående at opfatte dem som hans første åbne og offentlige tilkendegivelse af, at han var fritænker. Når jeg har taget dem med, skyldes det imidlertid også, at de på den mest elegante vis demonstrerer, at Hørups agitation var ganske anderledes fintslæbet end den langt mere grovkornede variant, Pontoppidan har lagt i munden på Enslev.

2. Vilh. Nielsen et. al. (red.): *V. Hørup i Skrift og Tale*, bd. 3, 1904, s. 33.

3. *Politiken*, 8. januar 1893.

Til gengæld kan forfatterens omtale af “hin historiske julidag i århundredets begyndelse, da Tyge blev minister i folkets første ministerium” uden videre lede tanker hen på Hørup. Men som sagt var han på det tidspunkt dødeligt syg, hvad han selv havde en fornemmelse af – hvorimod Pontoppidan lader Enslev leve videre og nå op på folkestyrets højeste post.

ENSLEVS RÆVEKAGER

Et forløb af væsentlig betydning i romanen er skildringen af Enslevs manøvrer for at komme efterfølgeren Tyrstrup på tværs. Kynisk bruger han sin indflydelse til at få opstillet den opblæste og uduelige kammerherre John Hagen for at komme sin egen nevø, der er præst, på tværs. Og den halvt sindsforvirrede, fyrede præst Mads Vestrup, der i retfærdig harme rejser landet rundt for at lyse sine fromme, forhenværende kaldsbrødre i ban, får han lige så kynisk hentet til København for i sin avis at udnytte ham i kampen mod de folkekirkelige prælater.

Der er intet i Hørups virke, der blot antydningssvis kan give mindelser om den form for rævekager. Her har Pontoppidans inspirationskilder sandsynligvis været andre. Når det eksempelvis gælder centrale politiske lederes indblanding i lokale opstillinger, kan man faktisk – helt modsætningsvis – sige, at Hørup her ikke var den, der orkestrerede, men tværtimod blev offer. Det var i en alliance mellem Estrups Højre-parti og det moderate Venstre under Frede Bojsens ledelse, Alberti blev opstillet i Køge-kredsen. Og formålet var udelukkende at få Hørup stemt ud af Folketinget. Albertis flertal var så spinkelt, at han ikke ville have vundet, hvis der også – som altid tidligere – havde været en Højre-kandidat.

Der hvor inspirationen fra Hørup måske er mere direkte, er i nogle af de taler, Enslev holder. Mest markant er det tilfældet i hans store tale på Fyn. Her siger han, at af alt tyranni var præsternes altid det utåleligste, det mest nedværdigende, det grusomste. Og så slutter han med denne opsang:

Mit Ord til det danske Vælgerfolk skal da idag være: Vogt jer for Ulven i Faarepelsen!
Han er Historiens grimmigste Dyr! Dens glubskeste, dens ubarmhertigste. Og lad os saa
raabe et tredobbelt Hurra for et godt Valg! Jeg mener dermed et Valg, der jager Lysets
formummede Fjender tilbage til deres Afkroge, et Valg, der utvetydigt nedslaaer alle For-
haabninger om Genvækkelse enten af et nyt Adels- eller et nyt Kirkevælde her i Landet
og atter lægger Riget, Magten og Æren i det arbejdende Folks Hænder!⁴

Stilistisk er det mere svulstigt end Hørups taler, men inspirationen er dog tydelig. Når det angår indholdet, ligger det til gengæld langt fra noget Hørup nogensinde har sagt. Hvis han på noget tidspunkt for alvor tilkendegav sin holdning i forhold til den kristne kirke, skete det først efter hans død. Som noget ganske usædvanligt dengang blev han bisat ved en ikke-kirkelig højtidelighed.

Når det gælder Pontoppidans inspirationskilde til tegningen af Tyge Enslev, må konklusionen efter min opfattelse være, at han ganske klart har trukket på det,

4. *De Dødes Rige*, bd. I, 1917, s. 313/Tranebogsudgaven, bd. 1, s. 192.

han vidste om Viggo Hørups liv og politiske virke. Men andre ledende politikeres adfærd kan også have tjent som inspiration. Først og fremmest har Pontoppidan dog skabt sin egen person. I hans samtid eksisterede der ingen anden Tyge Enslev end den mand, han skabte med sin roman.

OPGØR MED DEN POLITISKE KULTUR

Til gengæld er Enslev helt afgørende for det spor, der gør det berettiget at betragte *De Dødes Rige* som den bedste politiske samtidsroman, der nogensinde er skrevet på dansk. Den rummer meget andet, som vi kommer til at drøfte under dette sommermøde, men opgøret med den politiske kultur i årene efter systemskiftet har så ganske oplagt været et centralt ærinde for Pontoppidan.

Den afgørende bekræftelse kan efter min læsning findes i samtalen mellem den politisk moderigtige digter Bjørn Hamre og den – efter egen beslutning – stærkt svækkede Torben Dihmer. I sin begrundelse for, at han har afsagt sig al interesse for aktiv politik henviser Dihmer til de bitre ord, Enslev sagde på sit dødsleje. Og han fortsætter:

Det skærer En i Hjertet at tænke paa, at den Mand skulde sige Livet Farvel med saa bitre og hadefulde Ord. Kan hans Livstragedie ikke afskrække Dem? Enslev var jo ogsaa en Slags Moses, der vilde føre Folket ud af Trældommen ved at opvække en Ulveappetit paa Livet. Maaske har vi aldrig haft en guddommeligere Vilje her i Landet end hans, da han endnu var ung og begejstret. Nu ser vi Befrielsesværket resultere i en Skare ulykkelige, der har forslugt sig paa Tilværelsen og ækles baade ved sig selv og andre.⁵

Det er indlysende et udsagn, der handler om mere end politik. Men det kæder perspektiverne ved den politiske gerning sammen med eksistentielle grundvilkår. Så selv om vi stadig på dette sted har 62 sider til gode af denne enestående roman, så tror jeg, vi kan tage det som en form for konklusion på den historie, Pontoppidan har fortalt os om det politiske liv i årene efter folkestyrets sejr. År som det ikke blev forundt Viggo Hørup at opleve, men som takket være Pontoppidan forbitrer afslutningen på Tyge Enslevs liv, ikke mindst fordi den gamle leder lader sig føre ud i en personligt betinget, men håbløs kamp – drevet af lige dele forfængelighed, foragt og ægte følt bekymring for fremtiden under et politiserende præstestyre.

ABSTRACT

The article analyzes *De Dødes Rige* (*The Realm of the Dead*) as a political contemporary novel depicting power struggles, vanity, and moral decay in Danish politics after the constitutional shift of 1901. Pontoppidan portrays a political culture marked by personal intrigue and deep disappointment with the development of

5. *De Dødes Rige*, bd. II, 1917, s. 301/Tranebogsudgaven, bd. 2, s. 184; teksten lidt ændret i 1922.

parliamentarism. The character Enslev stands at the center as a complex leader-both visionary and embittered-but the article argues that he is only partly inspired by Viggo Hørup. By comparing the novel's fictional political universe with historical realities, the text shows how Pontoppidan constructs a credible yet composite political framework. The article highlights the sharp character portraits and the critical depiction of political life as the reason why *De Dødes Rige* can be considered the strongest political novel in Danish literature.

Torben Krogh (1943-2007), journalist og redaktør, udgav i 1984 biografien Viggo Hørup.